

УДК 341.645.5

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2019.35.181338>

В. П. Кононенко, докт. юрид. наук, адвокат
Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України
вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна, 01601
e-mail: advokatkononenko@ukr.net

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК «ЖИВЕ ПРАВО» ТА КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ЖИТТЯ

Стаття присвячена дослідженню джерел міжнародного права, розвитку практики Європейського суду з прав людини, яку називають «живим правом» та проблемі відсутності розвитку його ж практики з питань захисту життя в галузі біоетики. Робиться висновок, що судова практика діє в конвенційних рамках, і є «живим», тобто реально існуючим правом. Дотримання Судом принципу *stare decisis* обмежує занадто динамічне тлумачення Конвенції і виступає своєрідним механізмом стримувань і противаг в практиці ЄСПЛ: *stare decisis* обмежує динамічне тлумачення, а останнє не дає йому жорстко стати на позиціях своїх прецедентів. Право на життя захищається Конституцією України від народження, а значить, розширене тлумачення ст. 2 Конвенції 1950, яким би встановлювався інший момент початку захисту життя прямо конкурував би з її нормами.

Ключові слова: прецедент, джерело права, судова практика, біоетика, право на життя, *stare decisis*.

Постановка проблеми. Про права людини в сучасному світі багато говориться, їм уділяється велика увага, але високий статус інституту прав людини, поза сумнівами, є результатом створення і роботи міжнародних контрольних механізмів, покликаних забезпечувати виконання договірних правозахисних договорів державами, що їх підписали. В системі Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Європейська конвенція, Конвенція, Конвенція 1950 р.) таким є Європейський суд з прав людини (далі – Суд, Європейський суд, ЄСПЛ), який функціонує на постійній основі. Одним з фундаментальних прав людини є право на життя, яке захищається нормою ст. 2 Конвенції. Наразі є не досить дослідженими такі аспекти права на життя, які стосуються біоетичних питань щодо штучного запліднення, сурогатного материнства, права ембріонів на життя, проведення на них досліджень, проблеми штучного переривання вагітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інтерпретації і застосування Конвенції 1950 р. Європейським судом і судами України вивчалися В. М. Ватаманюком, В. Є. Мармазовим, С. В. Шевчуком та ін. Його аналізували такі російські науковці, як А. Б. Венгеров, Є. Врублевський, Ю. Д. Ільїн, В. О. Туманов, азербайджанський вчений Л. Г. Гусейнов, західні фахівці Ж-Л. Бержел, В. Бертам, Ф. Тетчер та ін.

Правову природу рішень ЄСПЛ розглядають у своїх працях такі сучасні українські правознавці, як К. В. Андріанов, А. С. Беніцький, В. Г. Буткевич, Ю. Є. Зайцев, В. А. Капустинський, В. В. Кострицький, М. В. Мазур, В. Т. Маляренко, П. М. Рабінович, В. С. Стефанюк, С. Р. Тагієв та інші, а також російські фахівці О. Ю. Водяніков, Б. Л. Зімненко, М. М. Марченко й західні науковці Л. Вільдхабер, М. де Сальвіа та ін.

Дослідженням проблем міжнародного права прав людини в контексті біоетики, пов'язаних з правом на життя, займалися такі українські вчені як: Т. Короткий, М. Медведєва, Б. Островська, В. Третякова.

Метою статті є дослідження правової природи рішень Європейського суду з прав людини, розвиток питання біоетики в його практиці.

Виклад основного матеріалу. Європейський суд з прав людини з перших років своєї діяльності послідовно дотримується принципів прецедентного права, посила-

ючись на свої попередні рішення, рішення Європейської комісії з прав людини або усталене прецедентне право й пояснюючи це «інтересами правової визначеності» [1, с. 230]. Суд у власних рішеннях і постановах, опираючись на свої попередні акти, використовує словосполучення «the case law» («прецедентне право»). Наприклад, п. 24, рішення в справі «Романченко проти України». Формулювання поняття «усталена практика Суду» міститься в ст. 8 Протоколу № 14 до Конвенції 1950 р. [2, с. 47]. В англійськомовному примірнику цієї статті говориться: «the subject of well-established case law of the Court» [Цит. за: 3, с. 100].

Судом також використовується термін «jurisprudence» («судова практика») як рівнозначний, який так звучить у французькому варіанті ст. 8 Протоколу № 14: «...l'objet d'une jurisprudence bien etablie de la Cour» [4, с. 146]. Та чи є вони рівнозначні, або справа у чомусь іншому?

Варто також зазначити, що, на відміну від англосаксонської правової сім'ї, де застосовується поняття «прецедент», у країнах континентального права для характеристики розгляданого явища застосовують інший термін – «судова практика», який при цьому тлумачиться в широкому й вузькому значеннях. У першому вона розглядається як синонім судової діяльності в цілому, у другому (вузькому) її розуміють як правове положення, правило, визначення-дефініцію, вказівку, вироблені в перебігу судової діяльності й наділені певною мірою узагальненості, загальнообов'язковості.

С. В. Шевчук з-поміж форм судового права вирізняє судову практику, усталену судову практику (jurisprudence constante), судовий прецедент, правову позицію, правоположення. На його думку, форми судового права мають спільні ознаки, а саме: а) неписаний характер, тобто приймаються суддями, а не законодавцем; б) походять із забезпечення необхідності відправлення правосуддя і формуються здебільшого в процесі застосування й тлумачення норм права при розгляді конкретної справи; в) забезпечуються державою через діяльність органів по виконанню судових рішень; г) розвиваються на підставі встановлених у судовому засіданні юридичних фактів і життєвих обставин; д) залежать від менталітету суддів і рівня розвитку доктрини; е) у системі джерел права можуть мати самостійний або підпорядкований характер [5, с. 14].

В. Ю. Соловійов розглядає судову практику як єдність судової діяльності по здійсненню правосуддя й досвіду останньої, що об'єктивується у форму судових рішень, які набрали законної сили [6, с. 101].

Міжнародний судовий прецедент – це акт застосування міжнародним судовим органом відповідної норми міжнародного права, зміст якої виражається в її еволюційному на даний час значенні і в силу чого така норма може застосовуватися в аналогічних обставинах [7, с. 5].

Аналіз ставлення доктрини міжнародного права до значення арбітражних і судових рішень як джерел міжнародного права, показує відсутність однозначного підходу до даного питання. О. В. Кирилук пише, що судові рішення мають відмінний від основних джерел права вплив на міжнародний правопорядок: вони використовуються як аргументи і формують загальний міжнародно-правовий дискурс [8, с. 9].

І. М. Забара пише, що в основі міжнародного правопорядку лежать норми міжнародних договорів, звичаїв, рішень міжнародних організацій [9, с. 9].

Р. К. Джабраїлов вважає, що судовий прецедент є одним з найбільш ефективних механізмів в боротьбі з прогалинами у законодавстві [10, с. 103-104].

Не випадково ЄСПЛ завжди схильний підтримувати ті настанови, що вже прийняті попередньою практикою (принцип *stare decisis* – вирішити так, як було вирішено раніше). Потрібні дуже серйозні й вагомні підстави, щоб схилити суд до зміни його усталеної практики. Тому раніше прийнята судом позиція буде підтримуватися ним і в наступних рішеннях.

Інтерпретація Конвенції 1950 р. передбачає переважно еволютивний і динамічний методи тлумачення, а не статичний та історичний. А чи може динамічне тлумачення Судом положень Конвенції 1950 р. ввійти в конфлікт із застосуванням принципу *stare*

decisis, і як вони співіснують в рамках контрольного механізму останньої? Дотримання Судом принципу *stare decisis* обмежує занадто динамічне тлумачення Конвенції і виступає своєрідним механізмом стримувань і протигаг у практиці ЄСПЛ: *stare decisis* обмежує динамічне тлумачення, а останнє не дає йому жорстко стати на позиціях своїх прецедентів, які з плином часу можуть застаріти й перестати відповідати цілям Конвенції [11, с. 13].

Але інколи такий підхід призводить до того, що окремі, досить важливі категорії прав людини, що можуть і повинні бути захищені Судом, не отримують необхідної підтримки. Це, наприклад, стосується права на життя, а саме його захист з самого початку, а також невизначеності правового статусу ембріону (зародку, плоду) людини. Право на життя визначається ст. 2 Конвенції. У контексті цієї статті Європейський суд розглядає біоетичні питання щодо штучного запліднення, сурогатного материнства, права ембріонів на життя, проведення на них досліджень, проблеми штучного переривання вагітності. Найбільш поширеними є питання співвідношення права на життя з правом на недоторканість приватного життя («правом на приватність»), з реалізацією репродуктивних прав людини («свободою репродуктивного вибору») тощо [12, с. 22].

Справи, що надходили до ЄСПЛ щодо права на життя з біоетичними аспектами можна поділити на ті, що стосуються правового статусу ембріону (зародку, плоду) людини. На думку Б. В. Островської, з огляду на те, що рішення Європейського суду є джерелом міжнародного права для судової практики та розвитку національних правових систем, нарізла необхідність визначення єдиної позиції Європейського суду щодо важливих біоетичних питань, які відносяться до захисту права на життя [12, с. 22].

Перед Європейським судом у процесі прийняття рішення піднімається питання, чи захищається життя людини на пренатальній стадії її розвитку ст. 2 Конвенції. Право на життя ембріонів важко тлумачити крізь зміст цієї статті. Загалом, питання визначення початку життя людини у практиці Європейського суду породжує численні правові колізії у зв'язку із різницею правової охорони життя людини на пренатальній стадії її розвитку в різних країнах, від чого залежить легалізація штучного переривання вагітності на різних строках вагітності та можливості маніпуляцій над ембріонами [12, с. 23].

Тому існує етико-проблема визнання права ембріона на життя при застосуванні різних методів запліднення (*in vitro*¹, *in utero*²), що зводиться до закріплення його правового статусу як людини (у тому числі, до моменту його імплантації). Але різниця у статусі цих ембріонів є штучною, оскільки при умовах вдалої імплантації ембріона, заплідненого *in vitro*, він отримує рівні можливості для свого подальшого розвитку *in utero*. Тобто людина незалежно від методу запліднення однаково залишається людиною, яка проходить усі фази внутрішньоутробного розвитку до моменту свого народження. Отже, питання чи має ембріон право на життя має вирішуватися не у судовому порядку [12, с. 23].

Правова норма Конвенції щодо права на життя не охоплює того реального змісту, яким наповнюється поняття життя з урахуванням сучасних досягнень науки (біології, медицини) та техніки. Тому Б.В. Островська вважає, що вона має бути розширена за рахунок тлумачення (судового, експертного) вищезазначеної норми, а також потребує поєднання наукової (юридичної, біологічної) та морально-етичної (філософської, релігійної) позицій щодо життя людини для вироблення універсальних міжнародних стандартів без будь-яких дискримінаційних ознак (незалежно від політико-правової системи країни, рівня її економічного розвитку, расової, національної чи іншої приналежності її громадян) [12, с. 28]. Погоджуючись з важливістю конституційного захисту права на життя, слід зауважити, що ключовим у визнанні права людини на життя за Конституцією України є положення, згідно з яким це право є невід'ємним (частина перша статті 27), невідчужуваним та непорушним (стаття 21). Право на життя належить людині від народження і захищається державою [13, с. 421]. Тобто право на

¹ В пер. з лат. – «у склі».

² В пер. з лат. – «в утробі».

життя захищається Конституцією від народження, а значить, розширене тлумачення ст. 2 Конвенції 1950 р., яким би встановлювався інший момент початку захисту життя прямо конкурував би з нормами Конституції України.

На думку Б. В. Островської, неможливість людського ембріона самостійно захистити власне право на життя, гарантоване кожній людині, зумовлює необхідність визнання міжнародно-правового статусу ембріона людини на рівні із вже народженою дитиною [14, с. 88]. Право людини на життя є основоположним, пріоритетним і фундаментальним правом людини. Наприклад, «право» на аборт не може бути виправдане як з міжнародно-правової, так і з морально-етичної та релігійної позицій; ненароджена дитина є людиною, а тому її вбивство зрештою є аналогічним позбавленню життя вже народженої дитини; відповідно до норм міжнародного права та моралі, життя ненародженої дитини слід охороняти на рівні з життям народженої; жодний науковий прогрес через новітні досягнення сучасної медицини не може бути протиставлений цінності життя людини, на якій би стадії розвитку вона не перебувала (від моменту зародження до її біологічної смерті) [15, с. 147].

В праві переважає підхід, згідно з яким початком життя вважається момент відділення плоду від організму матері. Але невизнання статусу людини у ембріона призводить до можливості здійснення маніпуляцій над ним, задіяння репродуктивних технологій [16, с. 47].

А. Н. Попов вважає, що людське життя починається фактично з моменту запліднення [17, с. 27]. Суддя Європейського суду з прав людини А. І. Ковлер стверджує, що життя людини починається з запліднення яйцеклітини [18, с. 428].

Активний розвиток біології та медицини, який впливає на життя людини, її права та гідність, зумовлює потребу в кодифікації біоетичних норм, що дало б змогу ефективно їх застосовувати в механізмі національного й міжнародно-правового захисту прав людини у сфері біомедицини. Це сприяло б загальній уніфікації термінології, уникненню розбіжностей у тлумаченні норм, а також скорочення застосування аналогії закону (як внутрішньогалузевої, так і міжгалузевої) та аналогії права загалом, розширенню (деталізації) змісту окремих (біоетичних) прав людини. Також нині існує потреба в удосконаленні наявних і творенні нових ефективних механізмів міжнародно-правового захисту прав людини, здатних охопити окрему категорію біоетичних прав [19, с. 280]. У сучасних умовах зміст права на життя розширюється настільки, що його вже не можна трактувати лише в контексті відміни смертної кари, міжнародної відповідальності за вчинення військових злочинів і злочинів проти людства, але з урахуванням розвитку біотехнологій, які зумовлюють серйозні явні та приховані загрози для головної цінності людини – її життя. Саме такий підхід спонукає до трансформації уявлення про право на життя не лише як фундаментального права людини, а й як комплексу прав, які стосуються життя людини, зокрема крізь призму біоетики та міжнародного права. Можемо стверджувати, що права людини у сфері біоетики нині становлять новий актуальний біоетичний напрям у міжнародному праві прав людини [19, с. 282].

Висновки і пропозиції. Дотримання Судом принципу *stare decisis* обмежує надто динамічне тлумачення Конвенції і виступає своєрідним механізмом стримувань і противаг у практиці ЄСПЛ: *stare decisis* обмежує динамічне тлумачення, а останнє не дає йому жорстко стати на позиціях своїх прецедентів, які з плином часу можуть застаріти й перестати відповідати цілям Конвенції. Право на життя захищається Конституцією України від народження. Розширене тлумачення ст. 2 Конвенції 1950 р., що встановлювало б інший момент початку захисту життя прямо конкурувало би з нормами Конституції. Але з огляду на динамічність тлумачення Європейським судом з прав людини норм Конвенції 1950 р. та розвиток доктрини і права в цьому напрямку, можна передбачити, що згодом практика ЄСПЛ відповідно зміниться, що потягне за собою перегляд відповідних норм національного права аж до конституційних положень щодо права на життя.

Список використаної літератури

1. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / [М.В. Мазур, С.Р. Тагієв, А.С. Беніцький]. – Луган. держ. ун-т внутр. справ. – Луганськ: РВВ, 2006. – 600 с.
2. Проти катувань. Європейські механізми запобігання катуванням та поганому повоженню. – Харків: Права людини. – 2007. – 228 с.
3. Protocol № 14 // Практика Європ. суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2006. – № 2. – С. 97-104.
4. Protocole № 14 // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2006. – № 2. – С. 143-150.
5. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. – К.: Реферат. – 2007. – 640 с.
6. Марченко М.Н. Судебное правотворчество и судебское право/ М.Н. Марченко. – М.: ТК Велби. Проспект, 2007. – 512 с.
7. Кононенко В.П. Вирішення територіальних спорів міжнародним судом ООН: теорія і практика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: 12.00.11 / Кононенко Валерій Петрович. – Київ : НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2019. – 40 с.
8. Кирилюк О.В. Міжнародно-правове забезпечення розвитку глобального інформаційного суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 / Кирилюк Ольга Василівна. – Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2017. – 20 с.
9. Забара І.М. Міжнародний правопорядок: до питання визначення правового явища (теоретичні аспекти) / І.М. Забара // Альманах міжнародного права. – 2017. – № 15. – С. 4-11.
10. Кононенко В.П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика / В.П. Кононенко. – Київ-Одеса: «Фенікс», 2018. – 438 с.
11. Кононенко В.П. Звичаєва природа прецедентного характеру рішень Європейського суду з прав людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 / В.П. Кононенко. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2009. – 19 с.
12. Островська Б. В. Практика Європейського суду з прав людини щодо захисту права на життя у біоетичних питаннях / Б.В. Островська // Держава і право. Серія: «Юридичні науки»: зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка». – 2017. – Вип. 75. – С. 20-30.
13. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України (1997-2018 роки). – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/421-pravo-na-zhyttya>
14. Ostrovska, B. V. (2017). Bioethical aspects of ratio between reproductive rights of a human being and his right to life in the process of using assisted reproductive technologies. European Political and Law Discourse. Volume 4. Issue 1. P. 83-90.
15. Островська Б.В. Право людини на життя від моменту її зародження в контексті права та моралі / Б.В. Островська // Філософські та методологічні проблеми права. – 2016. – № 2. – С. 140-149.
16. Романовский Г.Б. Начало жизни человека в уголовном праве / Г.Б. Романовский // Криминологический журнал ОГУЕП. – 2012. – № 3 (21). – С. 43-49.
17. Попов А.Н. Преступления против личности при смягчающих обстоятельствах/ А.Н. Попов. – СПб: Юрид. центр Пресс, 2001. – 463 с.
18. Ковлер А. И. Антропология права: учебник для вузов/ А. И. Ковлер. – М.: Норма, 2002. – 480 с.
19. Островська Б. В. Право на життя й цілісність особи: біоетичні аспекти еволюції прав людини/ Б.В. Островська // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2017. – № 4. – С. 275-284.

References

1. Mazur, M.V., Tagiev S.R., & Benitsky A.S. (2006). Interpretation and application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms by the European Court of Human Rights and the Courts of Ukraine. Lugansk: RVV [in Ukrainian].
2. Against torture. (2007). European mechanisms for the prevention of torture and ill-treatment. Kharkiv: Prava liudyny [in Ukrainian].
3. Protocol No. 14. (2006). Practice of Europe. Human rights courts. Decision. Comments [in Ukrainian].
4. Protocole No. 14. (2006). Practice of Europe. Human rights courts. Decision. Comments
5. Shevchuk, S. (2007). Judicial lawmaking: world experience and perspectives in Ukraine. Kyiv: Referat [in Ukrainian].
6. Marchenko, M.N. (2007). Judicial lawmaking and judicial law. Moscow: TK Velby, Prospekt [in Russian].
7. Kononenko, V. P., (2019). Settlement of territorial disputes by the international court of the United Nations: theory and practice. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: NAN Ukrainy [in Ukrainian].
8. Kyryliuk O. V., (2017). International legal support for the development of a global information society. Doctor's thesis. Kyiv: KNU [in Ukrainian].

9. Zabara I.M., (2017). International Law: Towards a Definition of Legal Phenomenon (Theoretical Aspects). Almanakh mizhnarodnoho prava, 15, 4-11 [in Ukrainian].
10. Kononenko, V. P., (2018). Settlement of territorial disputes by the International Court of Justice. Kyiv: KNU [in Ukrainian].
11. Kononenko, V.P. (2009). Zvicha's nature of the precedent nature of the decision of the European Court of Human Rights. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
12. Ostrovska, B.V. (2017). Practice of the European Court of Human Rights to Preserve the Right to Life at Organic Feeding. Kyiv: Yurydychna dumka [in Ukrainian].
13. Catalog of Legal Positions of the Constitutional Court of Ukraine (1997-2018). Retrieved from: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/421-prav-na-zhyttya>
14. Ostrovska, B. V. (2017). Bioethical aspects of ratio between reproductive rights of a human being and his right to life in the process of using assisted reproductive technologies. European Political and Law Discourse.
15. Ostrovskaya, B.V. (2016). The human right to life from its birth in the context of law and morality. Filosofski ta metodolohichni problemy prava, 2, 140-149 [in Ukrainian].
16. Romanovsky, G.B. (2016). The beginning of a person's life in criminal law. Kryminolohicheskyi zhurnal OGUEP, 3(21), 43-49 [in Russian].
17. Popov, A.N. (2001). Offenses against the person under extenuating circumstances. St. Petersburg : Yuryd. tsentr Press [in Russian].
18. Kovler, A. I. (2002). Anthropology of law: Textbook for universities. Moscow: Norma [in Russian].
19. Ostrovska, B.V. (2017). The right to life of an individual: biological aspects of the evolution of human rights. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, 4, 275-284 [in Ukrainian].

Стаття надійшла 25.09.2019

В. П. Кононенко, докт. юрид. наук, адвокат
Институт государства и права им. В. М. Корецкого
Национальная академия наук Украины
ул. Трёхсвятительская, 4, Киев, 01601, Украина
e-mail: advokatkononenko@ukr.net

ПРАКТИКА ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА КАК «ЖИВОЕ ПРАВО» И КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО НА ЖИЗНЬ

Резюме

Исследуется правовая природа решений Европейского суда по правам человека. Делается вывод, что судебная практика действует в конвенционных рамках, и является «живым», то есть реально существующим правом. Соблюдение Судом принципа *stare decisis* ограничивает слишком динамичное толкование Конвенции и выступает своеобразным механизмом сдержек и противовесов в практике ЕСПЧ: *stare decisis* ограничивает динамическое толкование, а последнее не дает ему жестко стать на позициях своих прецедентов. Право на жизнь защищается Конституцией Украины от рождения, а значит, расширительное толкование ст. 2 Конвенции 1950 г., которым бы устанавливался другой момент начала защиты жизни прямо конкурировал бы с ее нормами.

Ключевые слова: прецедент, источник права, судебная практика, биоэтика, право на жизнь, *stare decisis*.

V. P. Kononenko, Doctor of Juridical Sciences, Attorney
Institute of State and Law V. M. Koretsky
National Academy of Sciences of Ukraine
Tryokhsviatitelska Str., 4, Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: advokatkononenko@ukr.net

PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AS A «LIVING RIGHT» AND A CONSTITUTIONAL RIGHT TO LIFE

Summary

The protection of human rights is one of the main topics of modern states. But the high status of the Institute for Human Rights is undoubtedly the result of the creation and functioning of international control mechanisms designed to ensure the implementation of human rights treaties in accordance with the agreement they signed. For example, we examine the legal nature of the European Court of Human Rights. It is concluded that the jurisprudence operates within the framework established by the legislator, and is «alive», that is actually existing law. From the first years of its activity, the European Court of Human Rights makes decisions in accordance with the principles of case law, referring to its previous decision, the decision of the European Commission on Human Rights or established case law while clarifying «the interests of legal certainty». It should also be noted that, unlike the Anglo-Saxon legal family, which applies the concept of «precedent» in the countries of continental law to describe the phenomenon under consideration use another term – «Litigation», which in this case is interpreted in a wide and narrow sense. In the first case, it is regarded as a synonym for judicial activities in general, and in the second (narrower) it is understood as a legal provision, rule, definition-definitivnyy, a statement made in the course of judicial activity and endowed with some degree of generality, general validity.

Compliance with the stare decisis principle limits the interpretation of the Convention that is too dynamic. This is a kind of mechanism of checks and balances in the practice of the ECHR. Stare decisis limits dynamic interpretation. The right to life is protected by the Constitution of Ukraine from birth. Broad interpretation of Art. 2 of the 1950 Convention, which would establish a different moment in the beginning of the protection of life, is contrary to its norms.

In law, the beginning of life prevails is the moment of separation of the fetus from the mother's body. Failure to recognize the status of a person in an embryo leads to the possibility of manipulating him, the use of reproductive technologies.

The active development of biology and medicine affects a person's life, his rights and dignity. This necessitates the codification of bioethical norms.

Keywords: precedent, source of law, jurisprudence, bioethics, right to life, stare decisis.